

احراز عدم مخالفت احادیث با قرآن کریم؛ شرط جواز استفاده از روایات تفسیری

سروراستار تفسیر «تسنیم» از دیدگاه علامه طباطبایی و همفکران او به عنوان دیدگاه برگزیده در زمینه استفاده از روایات در تفسیر قرآن یاد کرد و گفت: براساس این دیدگاه، حدیث تفسیری حجت است، اما استفاده از روایات تفسیری در گرو عرضه این روایات بر قرآن و احراز عدم مخالفت آن با قرآن کریم است.

مدبر اسلامی تصریح کرد:

احراز عدم مخالفت احادیث با قرآن کریم؛ شرط جواز استفاده از روایات تفسیری
سروراستار تفسیر «#تسنیم» از دیدگاه علامه طباطبایی و همفکران او به عنوان دیدگاه برگزیده در زمینه استفاده از روایات در تفسیر قرآن یاد کرد و گفت: براساس این دیدگاه، حدیث تفسیری حجت است، اما استفاده از روایات تفسیری در گرو عرضه این روایات بر قرآن و احراز عدم مخالفت آن با قرآن کریم است.

حجت‌الاسلام و المسلمین علی مدبر اسلامی، عضو هیئت علمی مرکز فرهنگ و معارف قرآنی و سروراستار تفسیر «#تسنیم»، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، در خصوص رویکردهای اساسی در تفسیر مآثور گفت: در تفسیر قرآن به سنت یا تفسیر قرآن به حدیث یا تفسیر به مآثور که تعبیرهای مختلف از یک روش تفسیری است، چهار رویکرد اساسی وجود دارد که از نگاه ما سه رویکرد اول ناپذیرفتنی و دیدگاه چهارم که مورد تأیید علامه طباطبایی و شاگردان و همفکران اوست، موجه و مورد قبول است.

سروراستار تفسیر «#تسنیم» رویکرد اخباریان را به عنوان رویکرد اول در تفسیر روایی معرفی و عنوان کرد: براساس رویکرد برخی از اخباریان، ظواهر قرآن حجت نیست، مگر این که در روایتی از روایات اهل بیت(ع) معنا و تفسیر آیات مورد نظر بیان شده باشد.

عضو هیئت علمی مرکز فرهنگ و معارف قرآن این رویکرد را نافی نقش خود قرآن در ارائه مفاهیم خود دانست و افزود: ملتزمان به این رویکرد در واقع معتقدند که تمام نقش برای تفسیر قرآن در اختیار اخبار و احادیث است و روایات اهل بیت(ع) بیانگر مفاد و محتوای قرآن کریم هستند و خود قرآن به تنهایی پیامی را نمی‌تواند برساند.

وی دیدگاه دوم را متعلق به گروهی دانست که به صورت افراطی در نقطه مقابل دیدگاه اول قرار دارند و اظهار کرد: براساس این رویکرد روایات هیچ جایگاهی در تفسیر قرآن کریم ندارند و قائلان به این موضع، به طور کلی، روایات را در تفسیر قرآن منزوی می‌کنند و همه نقش را به خود قرآن داده و آن را خودبسنده می‌دانند. این دیدگاهی است که امروزه به عنوان دیدگاه «#قرآن‌بستگی در تفسیر» مطرح است و کسانی که صاحبان چنین دیدگاهی هستند، به عنوان «#قرآنیون» مشهور و معروف هستند.

حجت‌الاسلام مدبر اسلامی با اشاره به سومین دیدگاه درباره روایات تفسیری و تفسیر به مآثور، گفت: دیدگاه سوم دیدگاه کسانی است که نقش سنت را در تفسیر می‌پذیرند و از همان آغاز فرآیند تفسیر و در همه مراحل بعدی با استناد به احادیث تفسیری و با دخالت دادن احادیث به تفسیر قرآن می‌پردازند.

این محقق و پژوهشگر قرآنی از دیدگاه چهارم به عنوان دیدگاه مرحوم علامه طباطبایی در تفسیر «#المیزان» و دیدگاه علامه جوادی آملی در تفسیر «#تسنیم» یاد کرد و گفت: براساس این رویکرد که در واقع توسط همفکران و شاگردان مرحوم علامه طباطبایی پذیرفته و ترویج شده، نقش سنت در تفسیر کاملاً پذیرفته شده است و سنت در تفسیر قرآن نقشی اساسی دارد، اما بر این نکته نیز تأکید می‌شود که قرآن ثقل اکبر و عترت(ع) ثقل کبیر یا مطابق برخی دیگر از تعبیرات ثقل اصغر است.

حجت‌الاسلام مدبر اسلامی با بیان این که در این رویکرد ارتباط میان قرآن و عترت، در استفاده از احادیث تفسیری مد نظر قرار می‌گیرد، اظهار کرد: بنابراین براساس این دیدگاه، حدیث تفسیری حجت است و در تفسیر باید از آن استفاده شود و جایگاه قابل ملاحظه و قابل توجهی دارد، اما آن چه آن را به مقام حجیت برمی‌کشد، عرضه آن بر قرآن کریم و مورد سنجش قرار گرفتن با قرآن و هماهنگی با قرآن است.

وی نکته اساسی در این دیدگاه را آغاز نکردن فرآیند تفسیر با استناد به حدیث دانست و در توضیح این مطلب افزود: براساس این نگاه روایات می‌توانند در تفسیر مورد استفاده قرار گیرند، اما حدیث تفسیری ابتدا باید عرضه بر قرآن شود و اگر مخالف قرآن بود، مردود است، چرا که خود اهل بیت(ع) نیز در سخنان خود نیز به صورت روشن بیان فرموده‌اند که احادیث ما را بر قرآن عرضه کنید و اگر آن‌ها را مخالف قرآن دیدید بدانید که «#لم نقله؛ ما چنین مطلبی را نگفته‌ایم».

سروراستار تفسیر «تسنیم» با اشاره به این که در این رویکرد قرآن به عنوان میزان مطرح است، اضافه کرد: بنابراین استفاده از روایات تفسیری در گرو عرضه این روایات بر قرآن و احراز عدم مخالفت این گونه احادیث با قرآن کریم است و بعد از این می‌توان در فرآیند تفسیر از این احادیث استفاده کرد و برای مثال در جایی که در آیه شریفه احتمال‌های مختلفی وجود دارد و ما از راه تفسیر قرآن به قرآن نتوانسته‌ایم یکی از آن احتمال‌ها را ترجیح دهیم، حدیث تفسیری می‌تواند مرجح یکی از احتمال‌های مطرح در تفسیر و کشف مقصود آیه مورد نظر باشد.

حجت‌الاسلام مدبر اسلامی در پایان گفت: اگر چه در دیدگاه سوم نیز نقش سنت در تفسیر پذیرفته شده است، اما جایگاهی برای آن تصویر نشده است، در حالی که براساس دیدگاه چهارم، یعنی دیدگاه مرحوم علامه طباطبایی و هم‌فکران ایشان، هم نقش سنت در تفسیر قرآن پذیرفته می‌شود و هم جایگاه سنت در نسبت با قرآن مشخص می‌شود.